

Ayşe Sabiha Gökçül Erbay (1900-1998)

Ayşe Sabiha Gökçül Erbay, Türkiye'nin ilk kadın milletvekillerindendir. Sabiha Hanım, 1900'de Bergama (Balıkesir)'da doğdu. Baba adı Aziz, annesi ise Nadire Hanım'dı. 1934'de Soyadı Kanunu'yla "Gökçül" soyadını aldı.

Sabiha Gökçül İstanbul'da Kız Muallim Mektebi'ni (Darü'l-muallimât) bitirdikten sonra Yüksek Öğretmen Okulu (Darü'l-muallimât-ı Âliye İhzarî) hazırlık kısmından 1919'da mezun oldu. İyi derecede Fransızca bilmekteydi, kültürlü ve milliyetçi bir öğretmendi.

Eğitimi tamamlandıktan sonra, 19 Eylül 1919-21 Haziran 1920 tarihleri arasında Edirne Darü'l Muallimâtında (Kız Öğretmen Okulu) Türkçe öğretmenliği yaptı. 22 Ekim 1923'te İzmir Kız Muallim Mektebi'nde Türkçe öğretmenliği, 1 Aralık 1923'te Kız Muallim Mektebi İdare-i Leyliyye müdürlüğü ve 3 Şubat 1924'te İzmir Kız Lisesi Terbiye-i Etfâl öğretmenliği ve müdür yardımcılığı görevini yaptı. 13 Ekim 1924'te Adana Kız Muallim Mektebi müdürlüğü ve Edebiyat öğretmenliği, 1 Eylül 1925'te tekrar İzmir Kız Muallim Mektebi Türkçe öğretmenliği, 1 Haziran 1927'de İzmir Kız Muallim Mektebi Edebiyat öğretmenliği ve aynı okulun müdürlüğüne de 11 Kasım 1930'da atandı. 26 Şubat 1935 tarihine kadar bu görevleri sürdürdü.

İzmir Kız Muallim Mektebi'nde Edebiyat öğretmenliği ve müdürlük yaparken, kadınların ilk kez oy kullandığı TBMM V. Dönem seçimlerinde Cumhuriyet Halk Fırkası tarafından milletvekili adayı olarak gösterildi. TBMM V. Yasama Dönemi'nde (1935-1938), 1.172 oy alarak Balıkesir mebusu oldu. Sabiha Gökçül, Fevkalâde ve Birinci Toplantı Yılında TBMM Riyaset Divânı Kâtipliği'ne seçildi ve böylece bu görevi yapan ilk kadın milletvekili unvanını aldı. TBMM V. Dönem 3. ve 4. Yasama Yılında ise Gümrük ve İhisarlar Encümeni üyeliği ve kâtipliği görevini yaptı.

Sabiha Gökçül, TBMM VI. Yasama Dönemi'nin 26 Mart 1939 tarihinde yapılan genel seçimlerinde Balıkesir'den milletvekili seçilemedi. 16 Haziran 1939-10 Ağustos 1941 tarihleri arasında Erenköy Kız Lisesi'nde Edebiyat

öğretmenliği yaptı. Samsun Milletvekili Meliha Ulaş, VI. dönemde milletvekilliği devam ederken 17 Temmuz 1942’de vefat edince, yerine Sabiha Gökçül, 9 Ağustos 1942 Pazar günü yapılan ara seçimde Cumhuriyet Halk Partisi adayı olarak 642 oyla seçildi. 11 Ağustos 1942 tarihinde Meclise katıldı.

Samsun Mebusu Sabiha Gökçül, TBMM VI. ve VII. Dönemlerde Gümrük ve İnhisarlar Encümenine üye seçildi. VII. Dönem’de encümen seçimlerinde arzuhal encümeni için kura ile çekilen üç mebustan biriydi ve 280 oyla Gümrük ve İnhisar Encümeni azalığına seçildi. Manisa Milletvekili Hikmet Bayur’un yükseköğretimle ilgili “adaylığını bitiren, doktorasını yapan asistanlara” elli lira tazminat verilmesini öngören öneriyi teklif edenler arasında Sabiha Gökçül de vardı. TBMM V, VI. ve VII. Yasama Dönemlerinde meclis çalışmalarına katılmasına rağmen hiç söz almamıştı.

29 Aralık 1943’te Av. Mustafa Ulvi Erbay (1913-1964) ile evlendi. Eşi Profesör Mustafa Ulvi Erbay 1950’li yıllarda Mülkiye Mektebi’nde hitabet dersi vermekteydi. Ayrıca 1949 yılında Ankara’da kurulan Trabzonlu Yüksek Tahsil Gençlerine Yardım Derneği yönetim kurulunda yer aldı.

Sabiha Gökçül, milletvekilliğinin ardından, 1 Şubat 1947’den 9 Ekim 1948’e kadar Ankara Gazi Lisesi Edebiyat öğretmenliği görevini sürdürdü ve daha sonra da emekli oldu. Eşi Mülkiye’deki görevinden 1961’de ayrılınca sonrasında, *Yeni Sanat Edebiyat*, *Atatürkçü Sanat Edebiyat* gazetesini (Sayı:1-5) 1952 yılında kurarak yayına hazırlamışlardı. Sabiha Gökçül, 31 Ağustos 1998 tarihinde İstanbul’da vefat etti.

Tülay ERCOŞKUN

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

BCA.30.10.75.492.3.10.02.1935

BCA. 490.1.357.1497.1.10.02.1935

BCA.30.10.76.503.12.18.08.1942

Sürelî Yayınlar

Akşam, “Kadın Saylav Namzedleri”, 6 Şubat 1935

Cumhuriyet, “Müstakil ve Kadın Namzedler”, 6 Şubat 1935, s.5

Cumhuriyet, 14 Haziran 1939, s. 6

Kurun, “C.H. Fırkasınca Gösterilen Kadın Saylav Namzetlerinin Hal Tercümeleri”, 6 Şubat 1935

Kurun, “Yeni Saylavlarımız”, 17 Şubat 1935, s.1

Kurun, 2 Mart 1935, s.1,4.

Milliyet, “Yeni Saylavlar Cuma Günü Memleketin Her Tarafında Seçilmiş Olacaklar”, 6 Şubat 1935

Son Posta, “Müstakil Namzedlerin Sayısı Gittikçe Artıyor”, 6 Şubat 1935

Son Posta, 8 Şubat 1935, s.1, 11.

Son Posta, “Kabinede Bir Değişme Oldu”, 2 Mart 1935, s.2,3.

Ulus, “Kamutay Dün Tarihi Bir Toplantı Yaptı”, 2 Mart 1935, s.2,3.

TBMM Arşivi, “Sabiha Gökçül” Tercüme-i Hâl Kâğıdı, Şahsi Dosya No: 883

TBMM Albümü, V. Yasama Dönemi (1935-1939) s. 244’te Balıkesir Milletvekili
https://www5.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt1/Cilt1.pdf Erişim Tarihi: 16.07.2022

TBMM Albümü, VI. Yasama Dönemi (1939-1943), s. 352’de Samsun Milletvekili
https://www5.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt1/Cilt1.pdf Erişim Tarihi: 16.07.2022

TBMM Albümü, VII. Yasama Dönemi (1943-1946) s. 422’de Samsun Milletvekili
https://www5.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt1/Cilt1.pdf Erişim Tarihi: 16.07.2022

TBMM, Zabıt Cerideleri (ZC), V, VI, VII. Dönemleri

TBMM ZC, V. Devre, 1. C 6. C 13. Cilt; 20. Cilt; 26. Cilt; 27. Cilt.

TBMM ZC, VI. Devre, 27. Cilt; 30. Cilt.

TBMM ZC, VII. Devre, 1. Cilt; 2. Cilt; 3. Cilt; 6. Cilt; 7. Cilt; 9. Cilt; 12. Cilt; 13. Cilt; 14. Cilt; 15. Cilt; 20. Cilt; 21. Cilt; 22. Cilt; 23. Cilt; 24. Cilt.

Kamutay Albüm: 1935, <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/126218> Erişim Tarihi: 16.07.2021

APA Aslı, **T.B.M.M’de İlk Kadın Milletvekilleri ve Faaliyetleri**, Erciyes Üniversitesi, SBE, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2004.

GÜNEŞ İhsan, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM- V. Dönem (1935-1939)**, 1. Cilt, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No. 26, Ankara, 2001.

GÜNEŞ İhsan, **Türk Parlamento Tarihi: TBMM V. Dönem (1935-1939)**, 2. Cilt (Özgeçmişler), Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No. 28, Ankara, 2006.

GÜL Semra, Fahriye Dinçer, “Ev-İş (1937-1952) Dergisi’nde Kadın Kimliğinin İnşası: İktisadi Hayatta Kadınlar”, **5. Yıldız Sosyal Bilimler Kongresi, 13-15 Aralık 2018, Tam Metin Bildiri Kitabı**, ed. M. Başaran, S. Aydın, M. Köle, I. Dönümcü, Yıldız Teknik Üniversitesi Matbaası, 2018, s. 64-76.

“İstanbul’un Tarihi Liselerini Tanıtıyoruz: Erenköy Kız Lisesi”, Haz. Mübeccel İzmirli, **Hayat**, s. 28.

<http://openaccess.marmara.edu.tr/bitstream/handle/11424/156528/001504871006.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
Erişim Tarihi: 16.07.2021

KÖKSAL Ülkü, **Trabzon’da Dernekleşme Süreci (1919-1950)**, Karadeniz Teknik Üniversitesi, SBE, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Trabzon 2015

ŞAHİN Cemile, **Türk Parlamentosundaki Kadın Milletvekilleri (1935-2007)**, Atatürk Üniversitesi, SBE, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 2010

Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler (1935-2009), Haz. Semra Gökçimen vd, TBMM Başkanlığı Yayını, Ankara 2009

YAŞAR Selman, "Basındaki Bilgiler Işığında İlk Kadın Milletvekilleri", **Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, Ed. Mehmet Aydın, 8. Yıl, 15. Sayı, 2013 Kış, Konya, s. 185-214.

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ayse-sabiha-gokcul-erbay-1900-1998/?pdf=5338> adresinden erişilmiştir